

Cultuuroverdracht binnen

De rol van ouders in het onderrichten van hun eigen kind

• door Hedianne Bosch, Amsterdam

In dit artikel gaat de schrijfster in op het belang van de inbreng van ouders op het gebied van cultuuroverdracht en leren. Het kunstmatige en contra-productieve van de scheiding tussen opvoeding (thuis) en onderwijs (school) wordt verduidelijkt. Er wordt een aantal redenen gegeven waarom een goede samenwerking tussen school en thuis met name voor kinderen met speciale leerbehoeften een 'must' is. Als inleiding op het centrale deel van het artikel worden twee paragrafen gewijd aan respectievelijk 'de attitude van ouders' en 'de taken van het ouderschap'.

ATTITUDE

Ouders verschillen in de manier waarop zij met hun kind met spelen en leren bezig zijn. Deze verschillen zijn nauw verbonden met hun houding ten aanzien van hun eigen rol in het leerproces van hun kind. Sommige ouders vinden het vanzelfsprekend dat zij met hun kind met ontwikkelingspelletjes bezig zijn en binnen de dagelijkse routines veel dingen benoemen. Zij praten met hun kind over allerhande begrippen en laten ze verschillen ervaren tussen bijvoorbeeld nat en droog, en overeenkomsten zien tussen de ronde bal en de ronde sinaasappel, etc. Andere ouders doen dit om diverse redenen veel minder. De houding (attitude) van ouders ten aanzien van opvoeding wordt bepaald door een samenhangend geheel van ideeën, waarvan ik er drie kort wil toelichten:

1. Verwachtingen ten aanzien van de leerbaarheid van je kind.

Denk je dat jouw kind in principe leerbaar is en zijn of haar ontwikkeling niet bij voorbaat vaststaat, of vind je dat je kind nooit verder zal komen dan een bepaald niveau, een plafond waarboven het zich niet verder kan ontwikkelen omdat het nu eenmaal verstandelijk gehandicapt is? Je houding kan ook beïnvloed worden door het feit dat je kind zich maar moeilijk laat motiveren tot het leren van nieuwe dingen of dat de concentratiespanne van je kind te wensen overlaat. In hoeverre ga je ervan uit dat je kind dingen kan

leren, niet alleen op het gebied van kennis en vaardigheden, maar ook op het gebied van aandacht, samenwerking met volwassenen en leergierigheid? Het zal heel moeilijk zijn je kind te overtuigen om met je mee te werken als je er zelf niet in gelooft dat hij of zij dat ook zal kunnen en willen doen.

2. Ideeën met betrekking tot je eigen opvoedingscapaciteiten.

Natuurlijk wordt je houding ten aanzien van je eigen rol als ouder ook beïnvloed door het vertrouwen in je eigen kunnen op dit gebied: met je eigen (on-)zekerheid over wat en hoe je iets moet aanbieden, hoe je een taakje aantrekkelijk kan maken voor je kind, hoe je iets op kan delen in behapbare stapjes.

3. Ideeën met betrekking tot de taken van het ouderschap.

Welke taken reken je tot dit ouderschap en welke besteed je uit aan anderen, aan deskundigen? Hoe belangrijk acht jij jezelf als drager en overbrenger van je eigen cultuur? En onder cultuur versta ik niet alleen 'schoolse' zaken, maar juist ook hele gewone dingen: het gebruik van voorwerpen zoals een lepel, een stuk zeep, of een fiets. Heel centraal is natuurlijk het overbrengen van taal: wat zeg je, hoe zeg je het, het spel van vraag en antwoord, en het opbouwen van een woordenschat. In de communicatie met je kind draag je een heel arsenaal aan begrippen over die je vaak tijdens de dagelijkse routines tegenkomt zoals groot en klein, kleuren en vormen, categorieën zoals dieren en planten. Ga jij ervan uit dat jij een grote rol speelt in de cognitieve ontwikkeling van je kind of vind je dat het kind zichzelf zonder enige hulp ontwikkelt als het daaraan toe is, of vind je dat de extra's die je kind aan begeleiding hierbij nodig heeft door deskundigen gegeven moet worden (variërend van peuterspeelzaalleidsters tot logopedisten tot orthopedagogen)?

De nu volgende paragraaf gaat nader in op dit laatst genoemde aspect: de taken van het ouderschap. Die paragraaf vormt de brug naar het centrale thema van dit artikel: 'De rol van ouders in het onderrichten van hun eigen kind'.

TAKEN VAN HET OUDERSCHAP

Welke taken worden doorgaans geassocieerd met het ouderschap?

1. Een eerste categorie taken van ouders vallen onder het kopje 'verzorging'. Kinderen moeten goed eten, op tijd nieuwe kleren krijgen, lichamelijk verzorgd worden, soms medicijnen krijgen of naar een dokter gebracht worden, etc. Het is duidelijk dat voor de meeste kinderen met Downsyndroom meer tijd aan verzorging zal moeten worden besteed dan aan gewone kinderen. Denk aan de gang naar logopedisten, fysiotherapeuten, KNO-artsen, eventuele operaties en andere medische en paramedische begeleiding. Denk ook aan het later gaan lopen, zelf aankleden, en zindelijk worden. Of aan diëten, chronische verkoudheden, speciale schoenen waar het kind misschien iedere dag 'ingeregend' moet worden. Het zijn vaak een heleboel kleinigheden die ervoor zorgen dat je dagtaak op het gebied van de verzorging van je kind omvattender wordt.

2. Een tweede categorie taken betreffen het 'opvoeden'. Wie weleens televisieprogramma's over opvoeding bekijkt, is het misschien opgevallen dat men in het algemeen opvoeding ziet als morele, sociale, emotionele, en eventueel ook religieuze vorming. Dit is ook ongeveer de toelichting die bij het woord 'opvoeden' in het woordenboek te vinden is. Ouders brengen hun kind normen en waarden bij, ze leren het wat mag en niet mag, wanneer een kind stout of juist lief is, wat goed en slecht is. Daarnaast leren ze het

denk je
dat jouw
kind leer-
baar is?

het gezin¹

hoe je je in gezelschap gedraagt, wat hoort en wat ongepast is, welke gevoelens je op welke manier uit, etc. Religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen zijn ook zaken die ouders doorgaans belangrijk vinden om aan hun kinderen over te dragen. Ouders van kinderen met Downsyndroom zullen uit praktische ervaring en uitwisseling met anderen zich een mening moeten vormen over de ontwikkelingsmogelijkheden van hun kind in sociaal, emotioneel en moreel opzicht en over hun rol en aanpak. Hoe ga je om met het stellen van regels, hoe consequent moet je ze volhouden, welke gevolgen moet je voor het kind verbinden aan het zich niet houden aan regels, moet je de reden van regels uitleggen? Moet de opvoeding zoveel mogelijk gewoon gaan of moet je je kind met Downsyndroom op een speciale manier aanpakken? Wat kan je vragen van je kind op het gebied van sociale aanpassing, welke gedragingen naar anderen toe zie je maar door de vingers en welke pak je wel streng aan? Als ouder van een kind met speciale opvoedingsbehoeften is het noodzakelijk je op een fundamentele manier af te vragen wat je nu eigenlijk belangrijk vindt op het gebied van opvoeding in normen en waarden. Je zal immers meer tijd moeten investeren om deze aan je kind met Downsyndroom over te dragen. Achter die investering zal een duidelijke en consequent doorgevoerde keuze moeten staan. Opvoeden doe je met het oog op later, op de tijd dat je kind het huis uitgaat, volwassen is. Wat vind je dat je hem of haar minimaal mee zou willen geven voor als hij of zij 20 is? Deze en andere bespiegelingen vormen bewust of onbewust de basis voor de lijn die je jaar na jaar voor je kind gaat uitzetten, en de taken die je jezelf oplegt als ouder.

Zowel op het gebied van de verzorging als op het gebied van

Hedienne Bosch
op 13 juni in
het AMC

de opvoeding zien we voor ouders van een kind met Downsyndroom een verzwaring van hun taken in twee opzichten: er zal meer tijd en energie geïnvesteerd worden in de begeleiding van dit speciale kind. En als ouder zul je meer gaan nadenken over hoe en waarom je dingen met je kind doet en in het algemeen je verantwoordelijkheid als ouder sterker bewust worden: je kind is in heel veel opzichten aangewezen op jouw hulp, jouw inzichten en jouw beslissingen.

3. Een derde categorie taken betreft *'de overdracht van culturele kennis en vaardigheden'*. Als we het over culturele kennis en vaardigheden hebben wordt de rol van ouders - in de ogen van velen - een stuk minder vanzelfsprekend. Een groot deel van de culturele overdracht wordt in de meeste samenlevingen immers verzorgd door het 'onderwijs'. Onder onderwijs wordt - zie het woordenboek - doorgaans verstaan het systematisch en georganiseerd overbrengen van kennis en vaardigheden die in onze cultuur belangrijk zijn door daartoe bevoegde docenten. In het algemeen wordt de overdracht van cultuurgoed als het domein van de school beschouwd. Daarnaast wordt natuurlijk ook onderwijs, dan misschien onderricht of training genoemd, gegeven in diverse buitenschoolse verbanden, zoals sport en muziek.

Hoewel de drie genoemde taken - verzorging, opvoeding, onderricht - alle genoeg stof geven voor een nadere uitwerking, zal dit artikel in het nu volgende toegespitst worden op de derde categorie.

DE ROL VAN OUDERS IN HET ONDERRICHTEN VAN HUN EIGEN KIND

Cultuuroverdracht en onderwijs
Het onderwijs zoals georganiseerd in scholen is naar mijn mening een goede zaak, die kinderen op verschillende gebieden een hoop nieuwe ontwikkelingsstimulansen kan geven.

Er ontstaan echter problemen wanneer onderwijs en cultuuroverdracht aan elkaar gelijkgeschakeld worden, als het ware synoniemen worden. Tussen onderwijs enerzijds en verzorging/opvoeding anderzijds wordt vaak een scherpe scheidslijn getrokken. Veel leerkrachten, maar ook ouders, zijn de mening toegedaan dat het cognitieve leren uitsluitend op school plaats moet vinden, terwijl er thuis ruimte moet zijn voor spelen, rusten, samen plezier maken, regulering van sociaal gedrag, en dergelijke. Door onderwijs en culturele overdracht aan elkaar te koppelen wordt de rol van ouders in het onderrichten van hun kind uit het oog verloren en niet op waarde geschat.

Op de vaak met vuur aangehangen scheiding tussen school en thuis wil ik om twee redenen wat proberen af te dingen. Ten eerste is deze scheiding in veel opzichten een kunstmatig in het leven geroepen fenomeen. Ten tweede werkt het star vasthouden aan deze eenmaal getrokken grens contra-productief als het gaat om het welzijn en de ontwikkeling van kinderen, en in het bijzonder van kinderen met speciale leerbehoeften, zoals kinderen met Downsyndroom.

Kunstmatig en contra-productief
Wanneer wij de dagelijkse activiteiten en bemoeienissen van ouders met hun kinderen van wat dichterbij bekijken, zien we dat een heleboel van deze activiteiten en bemoeienissen vanuit een inhoudelijk perspectief bekeken heel goed onder het kopje 'onderwijs'

scheiding
tussen
school en
thuis

zouden kunnen vallen. Ik zeg 'inhoudelijk bekeken' want qua vorm en interactiewijze zien we duidelijke verschillen met de methodische cultuuroverdracht, zoals die op de meeste scholen plaatsvindt. Wat ik bedoel te zeggen is dat de taken die de school op zich neemt en de taken die ouders op zich nemen elkaar overlappen.

Dit is het duidelijkst als we kijken naar de voorschoolse periode. Als een kind de dag na z'n vierde verjaardag voor het eerst naar school gaat is dit zeker niet de eerste dag dat het kind iets gaat leren. Het is zeker niet de eerste dag dat iemand hem of haar gaat proberen iets te onderwijzen. Als kinderen naar school gaan bezitten zij meestal al een heel arsenaal aan begrippen, materiaal-ervaringen, interesses, motorische en zintuiglijke vaardigheden, en veelvuldig ook enig besef van echte schoolse zaken als tellen en getallen, letters en lezen. Bij sommige kinderen lijkt het alsof al deze begrippen eenvoudig zijn aangewaaaid, terwijl anderen zonder een stap-voor-stap aanpak met veel herhaling niet tot het aanleren ervan komen – en alle varianten daartussen in. Hoe het voorschoolse leerproces ook is verlopen, het is duidelijk dat de begrippen en vaardigheden die de kinderen zich hebben eigen gemaakt culturele begrippen en vaardigheden zijn. Dat betekent dat iemand ze deze begrippen hoe summier of uitgebreid ook, moet hebben aangeleerd. Waarom zou een kind tot het onderscheiden en benoemen van kleuren zijn gekomen als geen volwassene daar ooit een punt van had gemaakt? Ouders geven uitleg over winter en zomer, over planten en dieren, ze demonstreren hoe je eten klaarmaakt, ze leren kinderen wat heet en koud water is en nog veel meer. Behalve dat leren ze hun kinderen, bewust of onbewust, hoe je over iets na kan denken of een oplossing voor een probleem kan zoeken (bijvoorbeeld als je je pop kwijt bent je afvragen wat je er het laatst mee hebt gedaan), en dat je iets bereikt door je een tijdje ergens op te concentreren en iets af te maken, etc. Ouders leren hun kinderen dus niet alleen inhouden, maar ook algemene denk- en leervaardigheden, dat wil zeggen: om denkend en handelend dingen in je op te nemen en te verwerken.

*leren
op
geleende
kracht
van je
vader of
moeder*

Ouders leren hun kinderen dus van alles en nog wat en nog meer in de voorschoolse periode. In elke tijd zijn er weer pedagogen die zich afvragen wat de succesformule toch is van het voorschoolse leren van kinderen maar ook van de rijke stimulans die van het thuisfront kan uitgaan voor de ontwikkeling van bijvoorbeeld taalgebruik en taalbegrip bij iets oudere kinderen. Sterker nog: er worden soms serieuze pogingen gedaan om het schoolse onderwijs meer te laten lijken op de thuissituatie. Wat zijn een paar voordelen die het leren thuis kan hebben?

Voordelen van leren thuis

1. Eén kenmerk is het leren in een zinvolle en daardoor motiverende context: je leert iets omdat dat voor het spelen nodig is, bijvoorbeeld de dobbelsteenpatronen 1-6; je leert iets over wegen en hoeveelheden omdat je mama wil helpen bij het bakken van een cake; je leert belangrijke woorden herkennen in je favoriete voorleesboek; je leert over groot en klein als je mag kiezen tussen verschillende soorten koekjes; etc. De kennis die het kind opdoet thuis is bij uitstek ervaringsgericht, bottom-up, dat wil zeggen: het kind leert iets van allerlei toevallig ontstane momenten, bijvoorbeeld over kleuren. Het krijgt geen methodisch onderricht in kleuren maar ontdekt met behulp van zijn opvoeders beetje bij beetje wat kleuren zijn en welke kleuren er zijn en welke voorwerpen altijd of soms een bepaalde kleur hebben etc. Geleidelijk aan voegt het kind al die afzonderlijke leermomenten bij elkaar en kan men zeggen 'het kind kent de kleuren', de specifieke kennis is tot algemene kennis geworden die het kind in allerlei nieuwe situaties weer kan toepassen.

2. Een ander belangrijk kenmerk is het leren in een niet-prestatiegerichte sfeer: het gaat niet om wat het eindresultaat is, je hoeft niet een bepaalde ontwikkelingsstaak aan het eind van de week af te hebben, jouw prestaties worden niet vergeleken met die van leeftijdgenoten en aan de hand daarvan beoordeeld. Je kunt dus rustig dingen uitproberen, laten mislukken, laten rusten en weer op een andere manier oppakken.

3. Een derde kenmerk is de gelegenheid om hulp te vragen waar en wanneer je dat nodig hebt. Datgene wat je zelf nog niet

kan kun je doen op de geleende kracht van je vader of moeder. Omdat je ouders je goed kennen en vaker voor jou persoonlijk beschikbaar zijn, zullen zij dingen kunnen uitleggen op een manier die aansluit bij wat je al weet en wat voor jou belangrijk is (ouders kunnen bijvoorbeeld een vergelijking naar een eerder opgedane ervaring trekken waardoor je de nieuwe situatie beter snapt, bijvoorbeeld 'in dit verhaal is het beertje kwijt, net als de knuffel in het boek van "Nijntje huilt"').

4. Nog een voordeel is dat kinderen gerust kunnen experimenteren met en vragen stellen over zaken die eigenlijk nog een aardig eindje boven hun hoofd gaan. Bovendien zien zij en horen zij veel dingen die hun pet te boven gaan maar die wel hun belangstelling wekken en hun motiveren om ook met die 'grote kinderen'-dingen of 'grote mensen-dingen bezig te gaan, bijvoorbeeld het schrijven van een brief met krabbels aan oma in navolging van mama's briefschrijving. Schrijven is thuis niet een activiteit die je moet leren omdat alle kinderen van zes jaar en ouder dat nu eenmaal moeten, maar iets dat een communicatieve functie heeft, iets dat nut heeft en plezier oplevert. En sommige kinderen van nog geen vier willen daar ook al op hun eigen manier in participeren. We kunnen stellen dat het gezinsleven wordt gekenmerkt door asymmetrische relaties. Kinderen kunnen naar hartelust hun oudere broertjes en zusjes, en natuurlijk hun ouders imiteren en hen de kunst afkijken van een veelheid aan activiteiten. Ook kunnen zij hun eigen vaardigheden en kennis van zaken weer op een andere manier gaan verwerken door hun jongere broertjes en zusjes dingen voor te doen en uit te leggen.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de ervaringen die kinderen opdoen voordat ze naar school gaan, de voedingsbodem vormen waarop het latere schoolse leren zich kan ontwikkelen. Die eerste jaren zijn zeer vormend, en de rol van de ouders hierin is zeer centraal. Ouders kunnen kinderen niet alleen helpen bij het verwerven van allerlei elementaire kennis en vaardigheden, zij dragen ook – en dat is heel essentieel – fundamenteel bij aan de houding die een kind ontwikkelt ten aanzien van het leren.

Maar ook daarna, tijdens de schooljaren kunnen ouders de leermotivatie van hun kinderen aanmoedigen door thuis de vaardigheden waar kinderen mee bezig zijn in een zinvolle context te oefenen, met andere dingen in verband te brengen, en vooral ook: te waar-deren.

Leren is spelen

Het echte leren begint dus niet op de basisschool en is niet uitsluitend het domein van geschoolde leerkrachten. Het op een rigide manier trekken van een grens tussen school en thuis resulteert in vervreemding: het kind vervreemdt van zijn eigen natuurlijke wens tot leren. En dit brengt me op een tweede punt wat betreft de kunstmatigheid van de scheiding tussen school en thuis. Voor een kind is zijn spelen leren en zijn leren spelen. Het maken van onderscheid tussen spelen en leren is een uitvinding van volwassenen. Het tegenover elkaar stellen van spelen en leren is het gevolg van de mening van velen dat leren hard werken en niet echt leuk is, en dat spelen doen is waar je zelf zin in hebt, ontspannen bezig zijn en genieten.

Een idee dat direct samenhangt met de mening dat leren hard werken en niet leuk is en onderscheiden moet worden van spelen, is dat kinderen die thuis ook nog moeten leren overvraagd worden. Kinderen die thuis nog wat moeten leren zijn zielig, mogen niet echt kind zijn. Natuurlijk zijn er situaties waarin ouders of leer-

krachten kinderen duidelijk te hoge of te lage eisen stellen – waarbij beseft moet worden dat te lage eisen zeker net zulke nadelige effecten op het leergedrag en het algehele welzijn van een kind kunnen hebben als te hoge – maar deze zijn gelukkig geen regel maar uitzondering.

Kinderen willen groot worden en zetten daar al hun energie op in. In iedere ontwikkelingsfase en voor ieder kind houdt dit groot worden steeds weer iets anders in. Door deze intrinsieke wens van kinderen te koesteren en te respecteren in alle omgevingen waarin een kind verkeert, kan voorkomen worden dat kinderen zelf op een gegeven moment de conclusie gaan trekken dat school is om te leren, en thuis om te spelen. En dat sommige kinderen daaraan een waarde-oordeel gaan koppelen, zoals school = leren = moeilijk = vervelend, en spelen = makkelijk = leuk. Als school = leren = moeilijk = vervelend, dan wordt het inderdaad van belang dat er thuis niet herhaald wordt wat op school met zoveel tegenzin doorstaan is. Als het leren op school leuk en spannend is, dan is het raar en contra-productief om kinderen thuis niet verder te laten gaan met schoolse zaken als schrijven en sommen maken.

Ouders kunnen op een creatieve manier ingaan op de cognitieve belangstelling van hun kinderen. Ze stellen uitdagende vragen, werpen nieuwe probleempjes op of doen voor hoe je een stapje verder komt. Zo smeden zij, vaak

onbewust, het ijzer als het heet is. En bovendien zorgen zij ervoor dat het heet blijft. Zij bevestigen en ondersteunen de natuurlijke belangstelling en het plezier van het kind in het bezig zijn met cultuurtechnieken.

In de laatste paragraaf wordt ingegaan op de vraag waarom de scheiding tussen school en thuis in het bijzonder contraproductief werkt voor kinderen met speciale leerbehoeftes: juist voor hen vormt een nauwe samenwerking tussen school en ouders de sleutel tot een optimaal leer- en ontwikkelingsproces.

SPECIALE LEERBEHOEFTE

Er zijn een aantal specifieke redenen te noemen waarom de samenwerking tussen school en thuis in het geval van bijvoorbeeld kinderen met Downsyndroom van cruciaal belang is.

1. Kinderen met speciale leerbehoeften zijn meestal minder goed verbaal ontwikkeld dan hun leeftijdgenootjes: ze praten minder, terwijl zij vaak wel een heleboel weten en begrijpen. Kinderen die thuis enthousiast zijn over een bepaalde activiteit of gebeurtenis, zoals naar Artis gaan, kunnen dit niet goed duidelijk maken aan de juf, die daar dus ook niet bij kan aansluiten in haar omgang en werken met het kind. Omgekeerd kan een kind vaak thuis ook niet aangeven waar het op school mee bezig is geweest, zodat pappa of mamma het kind niet kan prijzen voor wat het op school heeft >

spelen

is leren

en leren

is spelen

thuis
dezelfde
punten
en
normen

gedaan, of de belangstelling van het kind voor bepaalde ontwikkelingsstaken bevestigen en aanwakeren. Overleg, bijvoorbeeld via een heen-en-weer schriftje en regelmatige gesprekken tussen ouders en leerkrachten, is hier noodzakelijk voor het gedijen van het kind.

2. Opname, verwerking en generalisatie van kennis en vaardigheden gaat in het algemeen langzamer bij kinderen met Downsyndroom. De kinderen hebben meer herhaling, aanmoediging, en variatie in verschillende contexten nodig om zich nieuwe begrippen eigen te maken. Ook hierbij is weer nauw overleg nodig tussen thuis en school. Wat voor het verwerven van cognitieve begrippen geldt, geldt overigens ook voor het leren van sociaal wenselijk gedrag. Het is belangrijk dat er op school en thuis dezelfde aandachtspunten en normen gehanteerd worden, bijvoorbeeld: het kind mag op school niet met zand gooien en thuis ook niet.

3. Kinderen met Downsyndroom hebben meer individuele instructie en hulp nodig bij het nieuw aanleren van begrippen of vaardigheden. Anders gezegd: zij leren meer op 'geleende kracht' van volwassenen en minder via zelfontdekkend leren. Veel kinderen hebben ook specifieke problemen met hun motoriek. Zij hebben meer aanmoediging nodig en soms aanpassingen zodat ook voor hen leren spannend is en hun bekwaamheidsgevoel versterkt wordt. Als ouders hier op de juiste manier op inspelen kunnen zij hun steentje bijdragen aan de ontwikkeling en het welzijn van hun kind. Hun rol hierin wordt groter naarmate de mogelijkheid van de school om individuele begeleiding te bieden geringer is.

4. Van kinderen met Downsyndroom is bekend dat zij vaak meer enthousiasme en aanmoediging van de kant van de opvoeder nodig hebben om voor een nieuwe leerervaring warm te lopen. De leermotivatie moet wat nadrukkelijker aangezwengeld worden. Hoe jonger je hier als ouder mee begint hoe minder kans je loopt dat je kind leervermijdingsstrategieën gaat vertonen, zoals de clown uithangen, afleidingsmanoeuvres toepassen, weglopen, enz. Als er thuis nadruk wordt gelegd op dezelfde ontwikkelings-

staken als op school zal het kind de zin en betekenis er eerder en diepgaander van gaan inzien. Het zal begrijpen dat het niet om een taakje gaat dat nu eenmaal op school gedaan moet worden maar dat thuis en in je verdere leven van geen enkel belang is – dus waarom zou je je ervoor inspannen. Een kind moet ervaren dat leren ook van belang is als je thuis bent – er moet een consequente aanpak van leergedrag zijn thuis en op school – en dat leren leuk is en gewaardeerd wordt door je dierbaren. Kortom, de zingeving van het leren-op-zich moet versterkt worden juist omdat het meer moeite kost.

Een ander punt, dat voor de school van belang is, is dat ouders vaak verschillende trucs kennen om hun kind voor iets te interesseren waar ze in eerste instantie nee tegen zeggen. 'Nee' zeggen of afwijzend reageren betekent bij de kinderen vaak geen definitief nee, maar is een manier om te zeggen: geef me wat meer tijd om aan het nieuwe te wennen. Of: bied het me op zo'n manier aan dat ik het gevoel heb dat ik het eigenlijk al een beetje kan. Of: maak duidelijk dat je me alle hulp geeft die ik nodig heb en dat fouten maken niet erg is. En zo verder. Voor de school is het vaak ook heel nuttig om te weten wat een kind thuis boeit, waar haar of zijn belangstelling op gericht is, om op die manier aanknopingspunten te vinden om een kind ook op school betrokken te laten raken bij leertaken.

5. Het maken van een scheiding tussen school als overdrager van cultuur en thuis als de plek waar verzorgd en opgevoed wordt, is ook nog op een andere manier contra-productief. Net zomin als het gezin alleen verzorgende en opvoedende taken tot zich moet rekenen, zou de school immers louter een onderwijskundige taak moeten hebben. Een kind heeft behoefte aan al deze manieren van begeleiding, en in het bijzonder naarmate het kind jonger en onzelfstandiger is. Een kind kan niet lekker zichzelf zijn op school als er niet een minimale aandacht voor zijn of haar persoonlijke behoeften is, bijvoorbeeld een aai over de bol. Of als het niet gesteund wordt in de ontwikkeling van sociaal gedrag. Jonge kinderen en kinderen met een handicap hebben ook regelmatig behoefte aan hulp op het gebied van verzorging en zelfredzaamheid: even helpen bij het

omkleden bij gym, het snuiten van een neus, het open draaien van een beker. De taken van school en thuis zijn dus in beide richtingen overlappend.

6. Het serieus uitgaan van de leerbaarheid van kinderen met een verstandelijke handicap op het gebied van cultuurtechnieken en abstracte bezigheden zoals rekenen is een nieuwe ontwikkeling. Het is voor alle partijen, leerkrachten, therapeuten, orthopedagogen en ouders, van groot belang dat er ervaringen, twijfels en oplossingen worden uitgewisseld, dat er nauw wordt samengewerkt als partners. De ouders zijn eindverantwoordelijk voor de ontwikkeling van hun kind. Hun deskundigheid op het gebied van de mogelijkheden van hun eigen kind mag niet onderschat worden. Ouders die voor integratie op een reguliere basisschool kiezen hebben zichzelf meestal eerst een intensieve scholing gegeven door middel van lezen, uitwisseling met andere, reeds ervaren ouders, en overleg met therapeuten en pedagogen. Zij hebben met of zonder begeleiding van een SPD doelbewust aan een aantal ontwikkelingsgebieden gewerkt met hun kind. Vanuit deze achtergrond is het begrijpelijk dat ouders voortdurend alert blijven op de begeleiding die hun kind krijgt en dat zij als serieuze gesprekspartners in regelmatig overleg met de school willen zijn.

Tot slot

School en gezin zijn geen tegenpolen en evenmin elkaars wederzijds uitsluitende complementen. Zij vullen elkaar niet slechts aan maar doordringen elkaar. De verbindende schakel is steeds het kind dat maar in één wereld leeft waarin 'groot worden' in al zijn facetten het toppunt van plezier geeft.

Noot

¹ Dit artikel is een bewerking van de presentatie van Hedianne Bosch tijdens het symposium 'Down syndrome behind the dykes' van 13 juni j. l. in het AMC in Amsterdam.